

УДК 338.2:338

Кравченко М.В.*к.е.н., доцент, кафедри обліку, аудиту та УФЕБ
Дніпровського державного аграрно-економічного університету***Плахотний В.С.***студент
Дніпровського державного аграрно-економічного університету*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

У статті розглянуто практичні аспекти підвищення економічної ефективності основних засобів на підприємстві. Дослідження дало змогу розробити шляхи ефективного управління, які полягають у розробленні моделі формування структури основних засобів для потреб сільськогосподарського підприємства, що дає змогу сформувавши склад основних засобів, який забезпечить ефективне їх виконання та виробництво високоякісної продукції. Запровадження запропонованих рекомендацій сприятиме процесу вдосконалення організації обліку та аудиту основних засобів, а також дасть змогу підвищити економічну ефективність використання основних засобів у сільськогосподарських підприємствах за допомогою розробленої моделі.

Ключові слова: основні засоби, управління, економічна ефективність, сільськогосподарські підприємства, організація обліку й аудиту, технічне вдосконалення.

Кравченко Н.В., Плахотний В.С. ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ АПК

В статье рассмотрены практические аспекты повышения экономической эффективности основных средств на предприятии. Исследование позволило разработать пути эффективного управления, которые заключаются в разработке модели формирования структуры основных средств для потребностей сельскохозяйственного предприятия, что дает возможность сформировать состав основных средств, который обеспечит эффективное их выполнение и производство высококачественной продукции. Внедрение предложенных рекомендаций будет способствовать процессу совершенствования организации учета и аудита основных средств, а также позволит повысить экономическую эффективность использования основных средств на сельскохозяйственных предприятиях с помощью разработанной модели.

Ключевые слова: основные средства, управления, экономическая эффективность, сельскохозяйственные предприятия, организация учета и аудита, техническое совершенствование.

Kravchenko M.V. PLAHOTNIY V.S. THE WAYS OF INCREASING THE ECONOMIC EFFICIENCY OF USE OF FIXED ASSETS AT AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article deals with practical aspects of increasing the economic efficiency of fixed assets at the enterprise. The study allowed developing effective management paths that consist in developing a model for the formation of the structure of fixed assets for the needs of an agricultural enterprise, which enables to form the composition of fixed assets, which will ensure their effective implementation and production of high-quality products. The introduction of the proposed recommendations will facilitate the process of improving the organization of accounting and auditing of fixed assets, as well as will increase the economic efficiency of the use of fixed assets in agricultural enterprises through the developed model.

Keywords: the fixed assets, managements, economic efficiency, agricultural enterprises, organization of account and audit, technical perfection.

Постановка проблеми. Сучасні напрями розвитку економіки України потребують від керівників підприємств АПК поглибленого аналізу своєї фінансово-економічної діяльності, пошуку внутрішніх фінансових резервів, знань сучасної законодавчої бази та економічних процесів.

У господарській діяльності підприємств будь-яких організаційно-правових форм і форм власності важливу роль відіграють такі показники, як амортизація та знос основних засобів, фінансовий механізм управління якими суттєво змінився в ринкових умовах господарювання.

Модернізація матеріально-технічної бази сільського господарства потребує активізації інвестиційних процесів. Важливим інструментом регулювання процесів відтворення основних засобів є раціональна амортизаційна політика, ключовими елементами якої є оптимальні методи та раціональні норми амортизації основних засобів, що визначені як дозволені до використання нормативно-правовими актами на макrorівні й обрані серед альтернативних на мікрорівні.

У результаті всебічного дослідження процесу амортизації необоротних активів ми знаходимо багато відповідей на проблемні питання обліку та

нарахування амортизації, проте, незважаючи на переконливість висновків, вони не висчерпують повною мірою проблеми, які виникають на практиці, тому подальші дослідження та пропозиції є актуальними та необхідними.

Метою статті є дослідження практичних аспектів підвищення економічної ефективності основних засобів на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема економічної ефективності, обліку й аудиту основних засобів була досліджена та розглянута провідними вітчизняними науковцями з бухгалтерського обліку, такими як А.Ф. Андрійчук, І.П. Приходько, Н.М. Ткаченко, Г.Є. Павлова, Я.В. Соколов, Д.А. Янока, М.І. Петренко, а також зарубіжними вченими, такими як Р. Вагнер, М. Гордон, Дж. Данциг, Р. Льюїс, Р. Марковіц, Л. Севідж, Р. Райффа Шарп.

Функціонування високорозвинутого аграрного виробництва неможливе без його технічного перенаснащення. Водночас кризові явища, що охопили вітчизняну економіку в останні роки, призводять до різкого скорочення технічного потенціалу і суттєвого його старіння. Причинами цього є значне скорочення обсягів виробництва та диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, що призвело

до погіршення фінансових результатів діяльності господарств та значного скорочення кількості придбаних ними технічних засобів.

З погіршенням фінансового стану сільськогосподарських підприємств відбувається різке зниження придбання основних засобів, що привело до зменшення кількості технічних та транспортних засобів. Крім того, в умовах забезпечення запасними частинами і ремонтними матеріалами, паливом і мастилами погіршується ефективність використання основних засобів. Все це приводить до прийняття неординарних рішень управління з розвитку матеріально-технічної бази підприємства і раціонального використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Для вирішення завдання підвищення ефективності використання основних засобів та отримання бажаних результатів у діяльності підприємства повинні бути розроблені конкретні шляхи, спрямовані на поліпшення використання основних засобів, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємствах резерви підвищення їх ефективності, а також визначити основні чинники, що сприятимуть цьому [3].

Загалом сукупність резервів покращення використання основних засобів підприємства може бути поділена на три великих групи:

1. Технічне вдосконалення засобів праці, яке передбачає:

- технічне переозброєння на базі комплексної автоматизації та впровадження гнучких виробничих систем;
- заміну застарілої техніки, модернізацію обладнання;
- механізацію допоміжних та обслуговуючих виробництв;
- розвиток винахідництва та раціоналізаторства.

2. Збільшення тривалості роботи машин та обладнання за рахунок:

- ліквідації незадіяного обладнання;
- скорочення строків ремонту обладнання;
- зниження простоїв: цілозмісних та всередині змін.

3. Покращення організації та управління виробництвом, а саме:

- прискорення досягнення проектної продуктивності введених в експлуатацію основних фондів;
- впровадження наукової організації праці та виробництва;
- покращення забезпечення матеріально-технічними ресурсами;
- вдосконалення управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки;
- розвиток матеріальної зацікавленості працівників, що сприяє підвищенню ефективності виробництва [2].

Однією з головних ознак підвищення рівня ефективного використання основних засобів підприємства є збільшення обсягів виробництва продукції.

Практична реалізація функцій управління здійснюється за допомогою системи методів управління. Привести в дію організовану систему, щоб одержати потрібний результат, можна лише через вплив на неї керуючого органу чи особи. При цьому необхідні певні інструменти погодженого впливу, які й забезпечують досягнення поставлених цілей [4].

Управління підприємством спрямоване на людей, коло їхніх інтересів, передусім матеріальних. Тому основою класифікації методів управління є внутрішній зміст мотивів, якими керується людина у про-

цесі виробничої чи іншої діяльності. За своїм змістом мотиви діяльності можна поділити на матеріальні, соціальні та мотиви примусового характеру. Відповідно до цього розрізняють такі методи управління:

- а) економічні;
- б) соціально-психологічні;
- в) організаційні методи управління діяльністю підприємств.

Усі названі методи управління діяльністю підприємств органічно взаємозв'язані й використовуються не ізольовано, а комплексно. Проте провідними треба вважати саме економічні методи. Організаційні методи створюють передумови для використання економічних методів. Соціально-психологічні методи доповнюють організаційні та економічні й утворюють у сукупності необхідний арсенал засобів управління діяльністю підприємства, будь-якого суб'єкта підприємницької чи іншої діяльності [5].

1. Економічні методи управління – це такі методи, які реалізують матеріальні інтереси участі людини у виробничих процесах (будь-якій іншій діяльності) через використання товарно-грошових відносин. Ці методи мають два аспекти реалізації. Перший аспект характеризує процес управління, зорієнтований на використання створеного на загальнодержавному рівні економічного сегменту зовнішнього середовища. Суть цього аспекту: формування системи оподаткування суб'єктів господарювання; визначення дієвої амортизаційної політики, яка сприяла б оновленню (відтворенню) матеріальних і нематеріальних активів підприємства; встановлення державою мінімального рівня заробітної плати та пенсій. Другий аспект економічних методів управління пов'язаний з управлінським процесом, орієнтованим на використання різноманітних економічних важелів, таких як фінансування, кредитування, ціноутворення, штрафні санкції тощо.

2. Соціально-психологічні методи управління реалізують мотиви соціальної поведінки людини. Адаже рівень сучасного виробництва, зростання загальноосвітнього і професійно-кваліфікаційного рівня працівників зумовлюють суттєві зміни в системі ціннісних орієнтацій та структурі мотивації трудової діяльності людей.

Традиційні форми матеріального заохочення поступово втрачають свій пріоритетний стимулюючий вплив. Усе більшого значення набувають такі чинники, як змістовність і творчий характер праці, можливості для прояву ініціативи, суспільне визнання, моральне заохочення тощо. Тому розуміння закономірностей соціальної психології та індивідуальної психіки працівника є необхідною умовою ефективного управління виробництвом чи будь-яким іншим видом діяльності.

Практична реалізація соціально-психологічних методів управління здійснюється за допомогою різноманітних засобів соціального орієнтування та регулювання, групової динаміки, розв'язання конфліктних ситуацій, гуманізації праці тощо.

3. Організаційні методи управління базуються на мотивах примусового характеру, їхнє існування і практичне застосування зумовлене зацікавленістю людей у спільній організації праці. Організаційні методи управління – це комплекс способів і прийомів впливу на працівників, що ґрунтуються на використанні організаційних відносин та адміністративній владі керівництва. Усі організаційні методи управління поділяють на регламентні й розпорядчі.

Зміст регламентних методів полягає у формуванні структури та ієрархії управління, делегуванні повно-

важень і відповідальності певним категоріям працівників фірми, визначенні орієнтирів діяльності підлеглих, наданні методично-інструктивної та іншої допомоги виконавцям. Розпорядчі методи управління охоплюють поточну (оперативну) організаційну роботу і базуються, як правило, на наказах керівників підприємств. Вони передбачають визначення конкретних завдань для виконавців, розподіл цих завдань між ними, контроль виконання, проведення нарад з питань поточної діяльності підприємства [3].

Професійно вміле застосування економічних, соціально-психологічних та організаційних методів управління здебільшого забезпечує досить ефективне господарювання.

Формування цілеспрямованого впливу на трудові колективи та їх окремих членів безпосередньо пов'язане з мотивацією, тобто використанням факторів, які визначають поведінку людини в колективі у процесі виробництва. Звідси випливає дуже важлива вимога до методів управління: методи управління повинні мати свою мотиваційну характеристику, що визначає напрям їх дії. Ця характеристика показує мотиви, які визначають поведінку людей і на які орієнтована відповідна група методів.

Ефективність застосування методів управління в основному залежить від рівня кваліфікації керівних кадрів, що зумовлює потребу систематичної і цілеспрямованої підготовки та повсякденного використання всіх зазначених напрямів впливу на колектив і окремих людей.

Економічні методи управління посідають центральне місце в системі наукових методів управління трудовою діяльністю людей, оскільки на їхній основі встановлюється цільова програма господарського розвитку окремих підприємств та організацій і визначається такий режим роботи і такі стимули, які об'єктивно спонукають і зацікавлюють колективи та окремих працівників в ефективній праці.

Таким чином, впливом на безпосередні інтереси об'єкта управління створюється механізм його орієнтації на найбільш ефективний режим роботи без повсякденного і безпосереднього втручання зверху. До складу економічних методів управління належать організаційно-виробниче планування, метод комплексних цільових програм, комерційний розрахунок, система економічних регуляторів господарської діяльності.

Щоб використання основних засобів було справді економічно вигідним та ефективним, необхідно не тільки стежити за його технічним станом, а й залучати фахівців під час проведення складних ремонтів; вивчати ринки виробництва; залучати спеціалістів маркетингового відділу; підвищувати рівень спеціалізації виробництва.

Резерви кращого використання основних виробничих засобів полягають в удосконаленні їхньої структури: дотриманні оптимального співвідношення між виробничими і невиробничими засобами, засобами сільськогосподарського і несільськогосподарського призначення, активними і пасивними, основними й оборотними.»

Рис. 1. Модель формування основних засобів у сільськогосподарському підприємстві

В окремих господарствах головна увага приділяється створенню основних засобів, а не збільшенню відповідних оборотних засобів.

З цієї причини в таких господарствах спостерігається невідповідність: наявності тракторів, комбайнів, вантажних автомобілів і запасних частин до них; збільшення кількості добрив і недостачі відповідних машин тощо.

Важливим шляхом підвищення економічної ефективності засобів є пропорційний розвиток окремих видів основних виробничих засобів. Це – дотримання оптимального співвідношення наявності окремих марок тракторів і причіпних знарядь до них, автомобілів і гаражів для їх зберігання тощо.

Багатьом підприємствам аграрного сектору АПК необхідно освоїти і такий шлях удосконалення структури засобів, як підвищення питомої ваги активної їх частини. Істотним напрямом підвищення ефективного використання основних засобів є вдосконалення їх структури. Важливо підвищувати їхню частку в загальній вартості основних засобів.

Тому пошук оптимальної виробничої структури основних засобів на підприємстві – найважливіший напрям поліпшення їх використання.

Основними факторами, які впливають на структуру основних виробничих засобів підприємства, є: рівень автоматизації і механізації; рівень спеціалізації і кооперування; кліматичні та географічні умови розміщення підприємств.

Схематично модель формування структури основних засобів в аграрному підприємстві подано на рис. 1.

Висновки із проведеного дослідження. Дослідження практичних аспектів підвищення економічної ефективності основних засобів на підприємстві дало

зможу розробити шляхи його удосконалення для потреб ефективного управління, які полягають у такому:

1) Важливим етапом під час формування структури устаткування є її аналіз. Аналіз складу основних засобів, виокремлення груп, підгруп, які складають структуру засобів праці, визначення їхньої частки та співвідношення дасть змогу конкретизувати, яка група основних засобів є найвагомішою у структурі, та визначити співвідношення нових основних засобів та тих, які вже є в користуванні.

2) Запропонована модель формування структури основних засобів для потреб сільськогосподарського підприємства дає змогу сформувати склад основних засобів саме малим та середнім агропідприємствам і забезпечити ефективно їх використання і виробництво високоякісної продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Власюк Т.М. Основні засоби: організаційно-методичні аспекти формування облікової політики підприємства/Т.М. Власюк, І.І. Юзюк// Проблеми економіки організацій та управління підприємствами Вісник КНУТД. 2014. № 2, С. 197–206.
2. Євтушенко С.М. Амортизація основних засобів у системі бухгалтерського обліку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 / С.М. Євтушенко. К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2004. 26 с.
3. Кравченко М.В. Мета та завдання проведення аудиту основних засобів / М.В. Кравченко, В. Шишка // Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти. 30–31 березня 2017 р. Дніпро: НМетАУ, 2017. С. 363–366.
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: наказ Міністерства фінансів України № 561 від 30.09.2003 р. // Баланс. Бібліотека бухгалтера. 2015. № 2. С. 27–40.
5. Хома С.В. Облік і аналіз амортизації основних засобів на підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 / С.В. Хома. К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2008. С. 23.